

Enis Batur

Bu Kalem Bukalemun

DÜŞLER, GÜNDÜŞLERİ, LIBRETTOLAR, KURUNTULAR,
OYUNLAR, ROMANLAR,
PARÇABAŞI DİKİŞLER VE HURUFİ NOTLAR
1972-1986

CEP ve İÇCEP MEŞKLERİ
1988-2012

Etimesgut Düşü

Suyun kıyısına iniyorum. Uzun, kırık-dökük iskelenin iki yakasında, hemen tümü maviye boyanmış kayıklar salınıyor. Kıyıda paçalarını sıyırılmış iki balıkçı, ağızlarına yapışacak denli küçülmüş birer izmaritin son küllerini aynı anda, önceden anlaşmış gibi bir solukta savuruyorlar. Sağ yanıma bakıyorum: Az ileride, hemen suyun berisinde, iki katlı, balkonlu, parmaklıklı bir ev. Kıyı mimarisiyle ilgisi yok bu yapının; oldukça zevksiz, en azından sevimsiz, sıradan bir külçe.

Birden Enis geçiyor yanımdan. Benim dikildiğim, burada olduğumun farkında gerçi, ama, belli ki tanışmıyoruz. Yanımdan geçer geçmez sağa yöneliyor; evin yolunu tutuşunu seyrediyorum. Eve yaklaşıyor hızla, öte yanda kalan köşesine seyirtiyor, borunun tutamaklarına basarak, alışık adımlarla, neredeyse bir merdiveni tırmanıyormuşçasına, ikinci katın balkonuna ulaşıyor, şaşkınlıkla balıkçılara yanaşiyor, Enis'in davranışına bir anlam veremediğim, biraz (sanıyorum) beni tanımamış olmasına içerlediğim için onları uyarıyorum. Kayıtsız gözlerle bakıyor ikisi de yüzüme: Enis'in kendi evi bu, kapıdan ya da bacadan girmesi kimi ilgilendirebilir.

Kediler İçin Tırmalama Kursları (Sinopsis)

Oyuncular: 40-45 günlük bir tekir.

40-45 yaşlarında koyu takım elbise giymiş bir kravatlı adam.

Mekân: Taş zeminli bir pastane salonu. Bütün masaların boş olduğu bir saatte, takım elbiseli adam, salonun orta yerindeki bir masada çay içmektedir.

Süre: İkiyüzkırk saniye, yaklaşık.

Müzik: Beethoven, 32. Diabelli çeşitlemesi.

Çekim Notları: (Filim siyah-beyaz çekilecektir. 16 mm.)

Adamın yüzü, kameranın ilk panoramik gezisinde uzaktan görülecektir.

Kurguda, kedinin hareketlerinin mantıksal bir ardarda diziliş içinde olmasına gayret edilmeyecek, tersine, çeşitli hareketlerinin düzenlenmiş, zamandizinsel olmayan bir mantığa ayak uydurduğu açıklık taşıyacaktır.

Salonun zemini taş olduğu için acemi tekirin sık sık ayağı kayacak, yengeç gibi yanlamasına yürüyecektir – hızlı hareket etmek istediğinde, seçilecek görüntülerde öncelik sırası şöyle düşünülmüştür:

- Tekirin zemin üzerinde tek başına hareketleri (yakın plan çekimler);
- Adamın pantolon paçasıyla didişmesi;
- Adamın sol elinin bileğini ve Venüs tepesini dişlerini kaşımak için kullanması;

- Adamla (yalnızca dizden altı görünecektir bacaklarının) küçük kovalamaca yapması;
- Son: Yeniden taş zeminde, bu kez salonu da alan bir açıdan, tekirin deli fişek koşturup, yerde yanlamasına duran bir plastik çöp kovasıyla oynayışı.

Özel not: Bütün çekimlerde, Delaunay'ın tablolarındaki bindirme tekniğine öykünülmeli, tekirin hareketlerinin *serial* grafiğinin filmin asıl ağırlık noktasını oluşturmasına özenilmelidir.

İmparator

İmparator Lou-Tse'nin, düşlerini yazdırtacağı bir kalem ustası aradığı haberi Çin Seddi'nden Güney Denizi'ne uzanan uçsuz bucaksız topraklarda yayıldığında kimse onun Moğol hanına öykündüğünü bilmiyordu. Lou-Tse'nin de bütün bildiği, Kuzey yaylalarındaki sınır anlaşmazlıklarını çözmek üzere Moğol sarayına gönderdiği gözde elçisinden duyduklarına dayanıyordu: Her sabah, ilk işi düş yazıcısıyla görüşmek oluyordu hanın. Deniliyordu ki, gitgide büyümekte olan bu kitapta çölün ve sarp dağların, obaların ve tuzla kıyısında yaşayan sessiz halkın aklından geçmiş ve geçecek her olay, her düşünce, her şüphe yavaş yavaş yerini alıyordu.

Lou-Tse'yi hiçbir haber böylesine etkilemezdi. Korkusuz bir savaşçı, benzersiz bir hatip, güçlü bir oyuncuydu. Yıllar yılı Moğolları yıldıran düşüncüsel halkına yeniden özgüvenini kazandırmış, uykusuz gecelerinin kilidini açmıştı. Ama bu düşler, bu düşlerin yanyana dizilmesiyle oluşan, günden güne genişleyen evrenin varlığı onu ürkütmüştü. Bu dünyada yaşanan uyum, kişiöğlunun uyanık geçen zaman boyunda eriştiği ve erişemediği, kavuştuğu ve yitirdiği herşey uyuduğunda, başka bir dünyadan sökülüp getirdiklerinde kayıtlıydı.

Haftalar boyunca "düş yazıcılığı" için başvuranlar ile dolup taşı İmparatorluk Sarayı. Oysa hiçbirisi, şu garip destanlarıyla Güney halkını büyüleyen yaşlı ve gururlu Toa-Fu bile bu görev için uygun görünmedi Lou-Tse'ye. Kimseyle yüzyüze görüşmüyordu imparator, başmabeyincinin yanına çıkan her adayı bir yan bölmeden izliyordu. İşin kötüsü, herhangi bir yorum yap-

madığı için, gitgide sıkıntıya düşen başmabeyincinin kendisinden beklediği işaret de anlamını yitirir gibi oluyordu.

Sonunda imparatorun bir görüşme isteğinde bulunmaya cesaret etti başmabeyinci. Görüşme bittiğinde, sapsarı bir yüzle çıktı dışarıya: Lou-Tse'nin ne istediğini kavrayamamıştı. O gece tapınağın içini kararttırdı, sehre kadar ayakta kıpırdamadan bekledi. Tan ağarırken ırmağın kenarına indi, bir çözüm bulduğu inancındaydı.

Ertesi gün ülkenin her bir yanına ulak saldı. Yola çıkmalarından önce uzun uzadıya onlardan ne beklediğini anlattı. Kesin bir gizlilik içinde görevlerini yürütecekler, "düş yazıcısı" olabilecekken başvuruya kulak asmamış adayları toplayıp getireceklerdi. Böyle birinin olduğuna inanmıyordu aslında başmabeyinci; olsa olsa fiziksel güçsüzlüğü nedeniyle yolu göze almamış, yaşlı bir "düş yazıcısı"nın derinlikli yaklaşımı imparatoru ikna edebilirdi ya, bu olasılık onu kurcalıyordu.

Ulakların biri dışında tümü başmabeyincinin verdiği süre içinde döndüler. Chen-Tsa'nın doğusuna giden ulak zamanında dönmemişti, ama ötekilerin eliboş dönmüş olmasına içerleyen bu deneyimli devlet adamı tek umudun gecikmiş olan ulağa, daha doğrusu onun gecikmiş olmasına bağlandığını bildiği için öfkelenmiyor, tam tersine tuhaf bir haz ile kıvranıyor. Sonunda, verilen süreden iki gün sonra, güneşin batışını izleyen loş saatlarda o da döndü. Atı çatlamağ üzereydi, kendisi de gücünün üstüne gitmişti besbelli: Gözleri derinlere çekilmiş, dudakları çatlamış, ayaklarında mecâl kalmamıştı. Neredeyse son bir hamleyle başmabeyinciyle yalnız görüşmek istemiş, birkaç cümle konuşuktan sonra da olduğu yere yarı cansız yığılmıştı. Lou-Tse'nin yanına çıkarken aynı yorgun ifade başmabeyincinin de yüzüne yerleşmişti.

İmparatorluk tarihinde eşine rastlanmamış bir olaydı bu: Ne 34 yıldır süren saltanatı boyunca Lou-Tse, ne de atlarından biri-

nin yalnız yola çıktığı, bir yere gittiği duyulmuş işitilmiş değildi. Oysa kimsenin aklından bile geçirmediği gerçekleşmişti işte: Mührünü büyük oğluna, tapınağın anahtarını en büyük yoldaşı olduğu bilinen ortanca karısı Fe'ye bırakmış, ertesi sabah, azık çantasını alıp soylu siyah atı Koni'ye binerek yol tutmuştu imparator. Dört gün sonra denizi gördüğünde atından inmiş, yol boyu sürdüğü sessizliği bozarak, her zamanki gibi hayvanın kulağına eğilip birşeyler fısıldamıştı.

Bilge bir adamdı Lou-Tse: Çocukluğunda aldığı eğitim, imparatorluk yaşamı boyunca donandığı görgü onu boş gurur sahibi, burnubüyük, sert biri kılmamış, tam tersine, yaşın da verdiği yumuşaklıkla sabırsızlığı yenmiş, merakını yatıştırmış, kişiliğinin en belirgin yanı olan gözüpekliliğini ve inatçılığını elinden geldiğince dinlendirmişti. Ulağın ölüm döşeğinde, hekimlerinin verdiği otlarla son bir kez gücünü toplayıp ona anlattığı adamın yaşadığı höyüğün yakınında olduğunu bildiği halde geceyi durduğu yerde geçirmeyi yeğledi.

Hayat yumağını oluşturan rastlantılar, kişioglunun seçtiği ve seçtiğini sandığı yollarla kendi kendisine çizdiği yörünge ne kadar kaygan, ele avuca sığmaz bir gerçeklik zinciri koyuyordu ortaya. Yol boyu, ağır ağır ilerleyerek sanki denize ulaşmayı geciktirmek istemiş, hatırlayabildiği ilk günlerden bu yana içinde yer aldığı örgüdeki düğümleri tek tek gözden geçirmeye çalışmıştı. Sarayda ve sarayın dışında yaşadığı tutkular, hüsranslar; gençliğinde sevip yitirdiği o göçmen kadını, babasının acılı ölümü, ilk oğlunun uzun hastalığı, kazandığı savaşlar ve hünerler, beslediği hayvanlar, ulaştığı ve terkettiği zevkler, bir bir geçmişti gözünün önünden. Herşey, evet herşey çoktan ölümünün ülkesine ayak basmış ulağın ter içinde yatakta doğrulup, inanılmaz ölçüde büyümüş gözbebeklerinden ve sanki onun değil de bir başkasının ağzından taşan sözlere dayanıyordu.

Ne demişti ulak? “Yokuz biz. Yokuz biz de, Moğollar da. Dağların ve açık denizlerin ötesinde de yok kimse. Düşünler ve talanlar yok, yok ölüm ve doğum, aşk ve güç yok aslında. Herşey, herkes onun düşünde varoluyor yalnızca.”

Hemen anlamıştı Lou-Tse, ulağın sözlerinin doğru olduğunu. Ama, düşlerini yazdırtmak istediği adamın düşlerinde yaşıyor olmak onun düşlerini yazdırtma isteğini söndüremezdi.

Uyandı. Gece olanca görkemiyle sürüp giderken atının gözleri birer kıvılcım gibi parlayıp kayboldu. Kalkıp yanına gitti, bir cümleye en doğru kelimeyle başlamak istiyormuşçasına uzun uzun yelesini taradı.

Atmacalık (düzmesel)

Kuşun vurulmadığını görse de, av ahlâkına sahip kişi, bir başka avcının ateş ettiği kuşa ateş etmez. Bilir ki, bir kez ateş edilmiş ava artık uçma şansı verilmiştir. Ama avın kör isteğiymiş vurulmak! Has avcı cilveye kulak asmaz, döker barutunu, saçmalarını saçar, sapanını katlar, o saçmasapan kuş hep yaralanacaktır bundan böyle, bir türlü tamıtamina vurulamadan.

Mecmua I

Her kitabın yazılma süresiyle yapım süreci arasında farklı türden “motivasyon”lar okunur. *Yazı* ile *Yapı*’nın, baştan, tasarım evresinden yola çıkarak örtüştüğü, en azından geniş oranda çakıştığı kitaplar vardır. Bir de, tasarımlama evresindeki farklı odaklaşmalar nedeniyle, *yazı*’nın ve *yapı*’nın iki apayrı serüvenden geçerek en son noktada ya da ortak güzergâhın belli bir yerinde buluştukları örneklerle rastlanır: O noktadan başlayarak iç içe geçmiş, sarmal bir gidişe ayak uydururlar. Bu durumda biçimlenmesi geciken hep *yapı*’dır, biçimlenmesi bütünlüştükçe de *yazıyı* denetler, budar ya da çoğaltır ya, bu, bir yandan da kendi keskinliğini arayışıdır.

Bu Kalem Bukalemun, apaçık ki *cem etmeyi* hedef tutuyor. Kitabın 1972 tarihli en eski metniyle 1986 tarihli en yeni metni arasında değişik yoğunlaşma bölgeleri var aslında: Doğaötesi, doğaüstü izlekli, 1974-75 tarihli bir dizi metin ilk izlencenin olduğu mihenkti, katılaşmadan sönüp gitti bu çizgi ama ek-senlerin çoğalmasıyla birlikte *yapı*’nın karkaslarından yalnızca biri olarak kalacağı da zamanla açığa çıktı. Aynı dönemde derlediğim düşlere, uzun bir aradan sonra, 1983 sonrasında yeniden ağırlık vermem, ikinci bir tabaka yarattı. Bu iki toplamdan uzun süre bağımsız bir çizgide değerlendirdiğim “hurufi notlar”, neden sonra gelip onlara eklemelendiler. Böylece yanyana gelen bu üç koridora açılan kapılardan gündüşleri, kuruntular, bazı libretto çalışmalarıyla fantaziler çıkıp cem edilmeye hazır-

landılar. Őimdi, örgensel bağların sağlamlaştırılması, bu yolda da gerekli budama, yamama ve kaynaştırma işlemlerinin gerçekleştirilmesi aşaması başlayacaktı.